

KİLİS İLİNDE ARAZİ KULLANIMINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLER (1990-2018)

CHANGES IN LAND USE IN KILIS PROVINCE (1990-2018)

Diyyar KARADEMİR * & Mesut DOĞAN **

* *Lisansüstü Öğrenci, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, TÜRKİYE,*
e-mail: karademir.diyar@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9991-3867>

* *Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Anabilim Dalı, TÜRKİYE,*
e-mail: esutan@istanbul.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4926-5769>

Geliş Tarihi: 12 Temmuz 2019; Kabul Tarihi: 31 Temmuz 2019

Received: 12 July 2019; Accepted: 31 July 2019

ÖZET

Bu çalışma Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Suriye sınırı boyunca kurulmuş olan Kilis ilini kapsamaktadır. Çalışma alanının 1990, 2000 ve 2018 yıllarına ait farklı zamanlarda çekilmiş LandsatTM uydu görüntüleri CBS ortamında kullanılarak söz konusu yıllarda arazi kullanımında meydana gelen değişimler ortaya konulmuştur.

Arazi kullanımıyla ilgili CORİNE arazi sınıflandırmasından esinlenerek Kilis ilinde; kentsel, seyrek vejetatif alanlar, diğer meyve bahçeleri, orman alanları, üzüm ve zeytin bahçeleri, mera alanları, karışık ürünli tarım arazisi, sulak alanlar ve tarım alanları şeklinde sınıflandırma yapılmıştır. Buna göre 1990 yılında 8 km² olan kentsel alan, 1995 yılında Kilis'in il statüsü kazanmasıyla 2000 yılında 9 km², 2018 yılında ise 13 km²'ye yükselmiştir. 1990 yılında barajların olmaması nedeniyle sulak alanlar sınıflamada yer almamıştır.

Kilis İl'inde arazi kullanımında meydana gelen değişimler 3 dönem halinde ele alınarak, alansal olarak meydana gelen değişimler iklim, toprak, nüfus ve ekonomik faaliyetlerle ilişkilendirilerek araziden en iyi şekilde yararlanılması için önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kilis, Arazi Kullanımı, Uzaktan Algılama.

ABSTRACT

This study involves Kilis Province which is situated along the Syrian border in the Southeastern Anatolia Region. Landsat TM satellite images of the study area taken at different times of 1990, 2000 and 2018 were used in GIS environment and the changes occurred in the land use in these years were revealed.

With the inspiration of CORINE land classification related to the land use, classification was made in Kilis Province as urban, sparse vegetative areas, other orchards, forest areas, grape and olive or chards, pasture areas, mixed-crop agricultural land, wetlands and agricultural areas. Thus, the urban area which was 8 km² in 1990 rose to 9 km² in 2000 after Kilis gained the provincial status in 1995 and in 2018 it increased to 13 km². Wetlands were not included in the classification due to the absence of dams in 1990.

Changes in land use in Kilis Province will be handled in 3 periods, spatial changes will be associated with climate, soil, population and economic activities and suggestions will be made for the best use of the land.

Keywords: Kilis, Land Use, Remote Sensing.

1. GİRİŞ

Arazinin halihazır kullanım durumu, değer yönünden sınıflandırılması ve kullanım şeklinin planlanması arazi kullanımı kavramını oluşturur (Gözenç, 1980: 37). Bu tanıma göre arazi sınıfına uygun planlama yapmak arazi kullanımında önem arz eder. Arazi kullanımı bir nevi arazi yönetim uygulamalarıdır (Verburg vd., 2009: 1328). Başka bir tanımlama da ise arazi kullanımı; insan ile doğal ortam arasındaki karşılıklı etkileşimler sonucu, insanların yeryüzünden yararlanma biçimi veya belirli bir arazi örtü tipi üzerinde yapılan tüm faaliyetler, düzenlemeler ve arazinin sosyo-ekonomik amaçlar için yönetimi sürecidir (Gülersoy, 2014: 51). Nüfusun artışına bağlı olarak besin ve giyecek ihtiyaçları artmış bu durum araziler üzerinde olan baskıyı artırmıştır (Tümertekin & Özgüç, 2012: 120). Kaynakların azalmaya başlaması veya tükenmesi karşısında kaynakların en rasyonel şekilde kullanılması, nereden, nasıl yararlanmak gerektiği hususları arazi kullanımı ile ortaya konulmalıdır (Tunçdilek, 1985: 61). İnsanlar, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde araziden en yüksek verimi alabilmek için modern yöntemler uygulanmaya başlamıştır. Doğal şartlar yönünden uygun olan alanlarda (iklim, tatlı su kaynakları, toprak yapısı, topografik özellikler) tarımsal üretime elverişli sahalara, yeryüzünde nüfuslanma ve buna bağlı olarakta yerleşmelerin odak noktalarını oluşturur (Sertkaya Doğan, 2018: 28). “Ülkemizde teknolojik gelişmeye dayalı olarak gelişen sanayileşme-şehirleşme, insanoğluna olanaklar sunmakla birlikte, çevrenin kirletilmesi, doğal kaynakların bazı durumlarda geriye dönülmez biçimde zarar görmesi ve tüketilmesi gibi istenmeyen sonuçlar da yaratmaktadır” (Doğan, 2013: 229). Bu gibi alanlarda nüfusun artmasına bağlı olarak konut ihtiyacını karşılamak için bazen tarım arazileri ve orman alanları imara açılmaktadır. Bu durum arazinin kabiliyeti dışında kullanılmasına ve doğal kaynakların heba edilmesine yol açmaktadır. “Kentsel alan kullanımlarının toprak üzerindeki en önemli etkisi, toprağın yerleşim, sanayi-ticari tesisler ve ulaşım ağının aşırı baskıları sonucu sıkışması ve dolayısıyla fiziksel yapının olumsuz yönde etkilenmesidir” (Gültekin & Ortaçesme, 1996; akt: Adıgüzel, 2014: 35). Zengin tarımsal potansiyele sahip ve ulaşım imkanları kolay olan sahalara, yerleşmelerce daha çok işgal edilirken, dik ve eğimli yerler daha seyrek yerleşme alanlarıdır (Özçağlar, 1994: 98). Araştırma alanında ova üzerine kurulmuş Kilis şehri, en önemli kentsel alanı oluşturmaktadır. 2000 yılından sonra kentsel alan genişlemeye başlamış ve çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır.

Arazi sınıflaması 1980 lerde Avrupa Birliği bünyesinde yer alan tüm ülkelerde belirli periyotlarla uygulanan ve arazi kullanımını belirlemeyi amaçlayan CORINE (Coordination of

Information on the Environment) sisteminden esinlenerek yapılmıştır (Disperati & Virdis, 2015: 49, akt; Sarı & Özşahin, 2016: 14). CORİNE sınıflandırmasında amaç, bozulan alanların belirlenmesi, yok olan orman alanlarının tespiti, tarımsal üretimi düşük olan alanların tespiti, sürekli yerleşim alanlarının dağılım ve sınırlarının çizilmesidir (Başayığıt, 2004: 366-367).

2. AMAÇ VE YÖNTEM

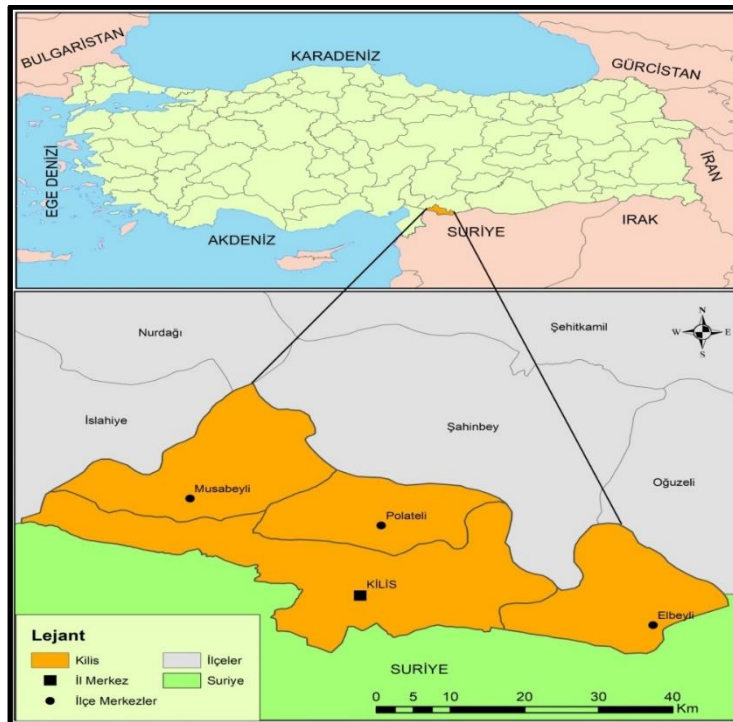
Çalışmada <http://glovis.usgs.gov/> sitesinden 30 metre mekânsal çözünürlükte 1990, 2000, 2018 tarihlerine ait Landsat TM uydu görüntüleri kullanılmıştır. Erdas 2014 programıyla Landsat TM uydu görüntüleri Layer Stack yapılarak tek görüntü haline getirilmiştir. En Çok Benzerlik (Maximum Likelihood) sınıflandırma yöntemi uygulanarak kontrollü sınıflandırma yapılmıştır. Kontrollü sınıflama ile belirlenen arazi örtüsü alanları km²olarak tespit edilmiştir. Burada kontrollü sınıflama yapılmasının amacı arazi ile ilgili diğer dokümanlara ve arazi gözlem bilgilerine sahip olduğu için görüntülerde alanlarla ilgili bizi yanıltacak yanlışlıkları düzeltmektir.

Erdas 2014 programı kullanılarak Landsat TM uydu görüntüleriyle ortaya çıkarılan kentsel alanların sınırları daha sonra ArcGIS 15.0 programı kullanılarak çizilmiştir. 1990, 2000 ve 2018 uydu görüntülerinden hareketle şehir ve çevresinde arazi kullanım şeklinde nasıl bir gelişme olduğu belirlenmiştir. Araştırma sahası yaklaşık 1412 km²'lik alana sahip olmasına rağmen, Suriye sınırı boyunca 3-4 km²'lik alan hesaplanamamıştır.

3.ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ VE SINIRLARI

Kilis ili, Türkiye-Suriye sınırında yer alıp, denizden yüksekliği 650 metre olan ve topraklarının bir kısmı Güneydoğu Anadolu Bölgesi sınırları içerisinde, bir kısmı da Akdeniz Bölgesi'nde bulunmaktadır (Tuncel, 2002: 5). Kilis, Gaziantep Platosu'nun güneybatısında yer alıp, bu plato Hatay-Maraş oluğu ile Fırat Nehri arasında uzanmaktadır (Kalelioğlu, 1971: 140). İlin coğrafi koordinatları 36° kuzey paraleli ile 32° doğu meridyeni arasında bulunmaktadır. Kilis ilinin batısında Hatay, kuzeyi ile doğusunda Gaziantep, güneyinde ise, Suriye'yle komşudur. Kilis ili, Akdeniz ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi geçiş kuşağı üzerinde yer alıp, Suriye'yle olan sınır uzunluğu 111 km kadardır.

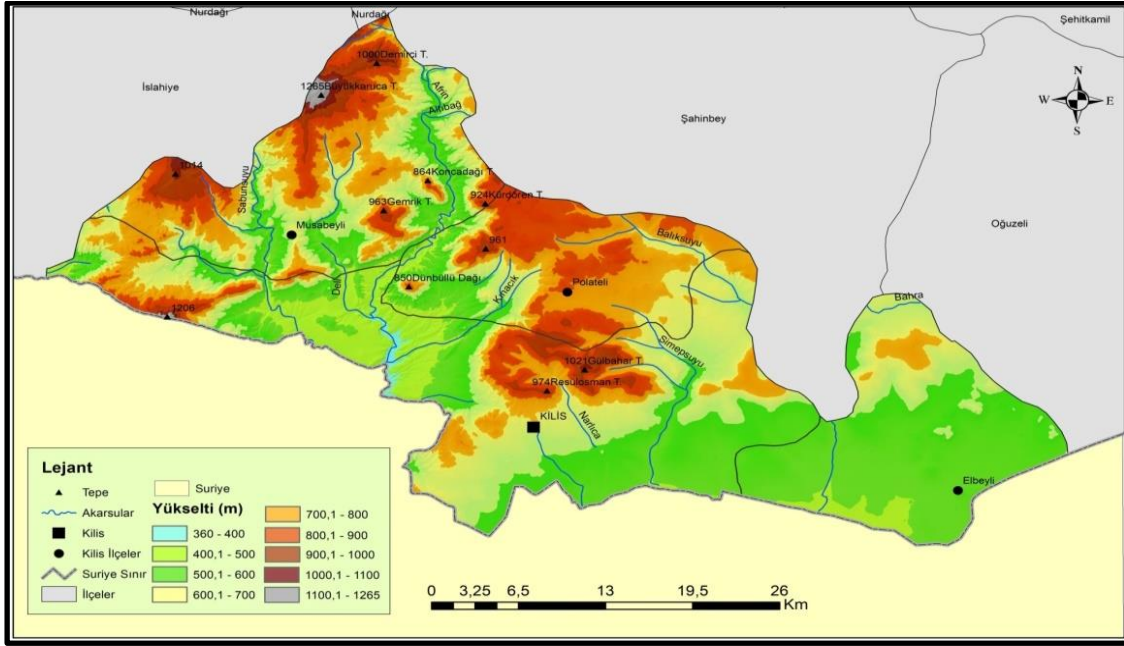
Şekil 1. Araştırma Alanı Lokasyon Haritası

3.1. Araştırma Sahasının Doğal Ortam Özellikleri

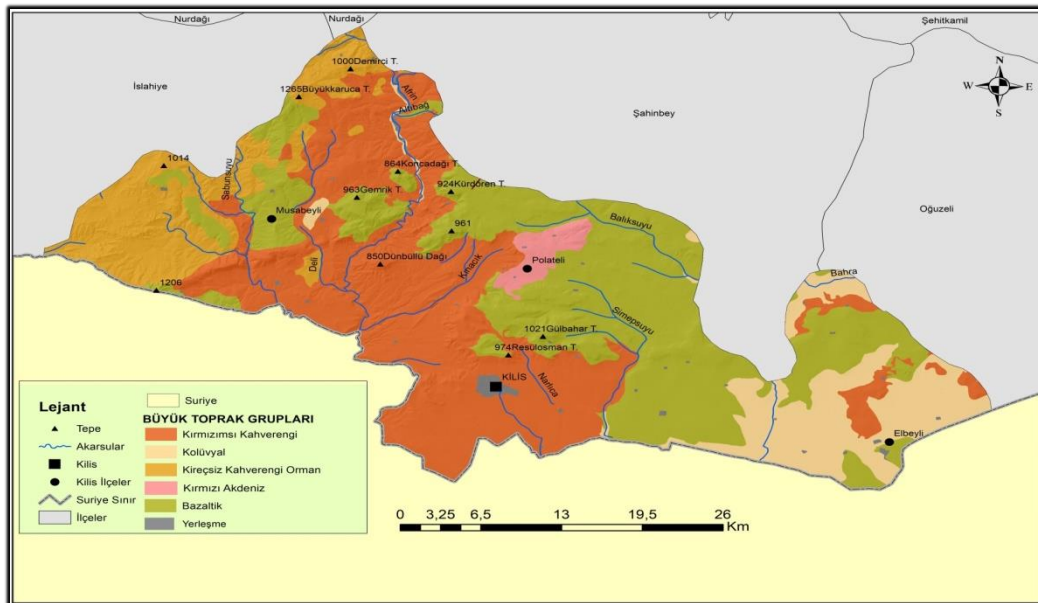
Ortalama yüksekliği fazla olmayan Kilis ili (650), genel olarak kuzey ve kuzeybatıdan yüksekliğin arttığı bir plato sahasının güney cephesine kurulmuştur. 1995 yılında idari olarak il statüsüne kavuşturulan Kilis'e, Polateli ve Musabeyli bucakları ilçe olarak bağlanmıştır. Yine Oğuzeli ilçesine bağlı bir bucak olan Elbeyli, ilçe statüsüne getirilerek Kilis iline bağlanmıştır. Kilis, 1412 km²'lik alanıyla ülkemizin yüzölçümü içerisinde %0,18'lik kısmını oluşturur.

Şekil 2. Araştırma Alanı Yükselti Haritası

Çalışma alanı jeomorfolojik olarak iki kısımda incelenebilir: Birinci kısım Gaziantep Platosu devamı niteliğinde olan ve tepelik alanların geniş yer kapladığı kuzey ve batıda kalan dağlık alanları kaplarken, diğer taraftan Kilis ilinin relief olarak arızalı kısımlarını oluşturan plato altı saha Afrin Çayı ve kolları tarafından yer yer parçalanmıştır. İkinci kısım ise, güneye doğru inildiğinde Suriye sınırı boyunca geniş düzlüklerden meydana gelen ovalık sahalardır. Kilis Şehri ile Elbeyli İlçesi, Mercidabık Ova'sı üzerine kurulmuştur (Şekil 2).

Şekil 3. Araştırma alanı Toprak Grupları Haritası

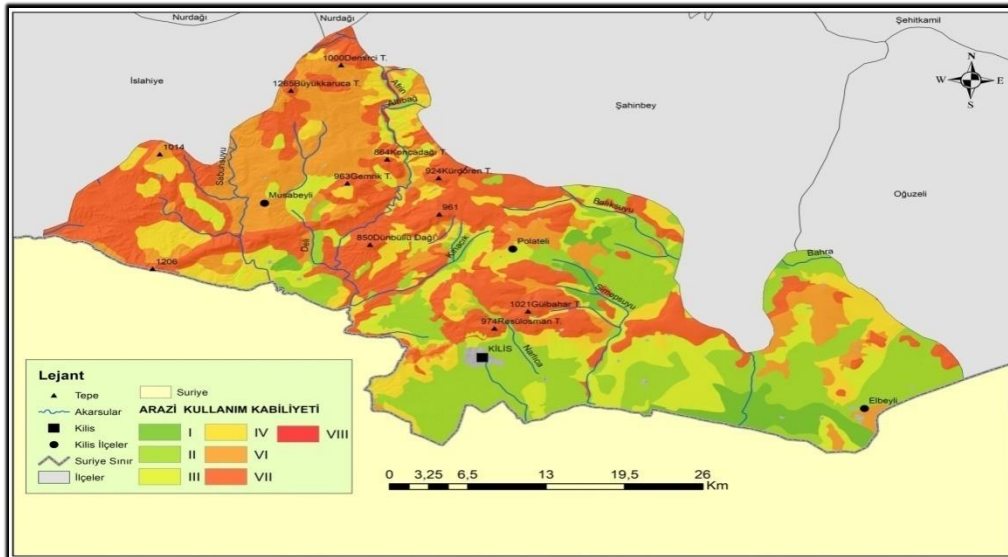
Araştırma alanımız Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Akdeniz Bölgesi'ne geçiş özelliği gösterip, toprak özellikleri yönünden çeşitlilik gösterir. Kırmızımsı kahverengi topraklar; yayılış alanı en fazla olan özellikle de Kilis şehrinin ve Musabeyli'nin kuzeydoğusunu kaplar. Kolüvyal topraklar; Elbeyli ilçesi, Kireçsiz Kahverengi topraklar; merkez ilçenin batısı ve Musabeyli'nin kuzeydoğusunda, Kırmızı Akdeniz toprakları; Polateli'de, Bazaltik topraklar; Musabeyli ve Elbeyli'de parçalar halinde, Polateli ve merkez ilçenin kuzey ve doğusunda geniş bir yayılış alanına sahiptir (Şekil 3).

Tablo 1. Kilis İli Toprak Grupları Miktarı

Toprak Grubu	Hektar Alan
Kırmızımsı Kahverengi	54,006
Kolüvyal	17,404
Kireçsiz Kahverengi Orman	17,207
Kırmızı Akdeniz	2,583
Bazaltik	50,000
Toplam	141,200

Araştırma sahasında kırmızımsı kahverengi topraklar 54,006 ha, Kolüvyal 17,404 ha, kireçsiz kahverengi orman 17,207 ha, kırmızı Akdeniz 2,583 ha, Bazaltik 50,000 ha kaplar (Tablo 1). Toprak özellikleri arazi kullanımını etkileyen önemli faktörlerden biridir. İnsanlar tarım faaliyetlerini gerçekleştirirken besin değeri yüksek topraklarda daha iyi verim elde ederler. Bazı bitkilerin her yıl aynı topraklarda yetiştirilmesi toprağın verimliliğini düşüreceğinden, iklim ve toprakla uyumlu başka bitkilerle münavebe yapılarak toprağın zenginliği korunmaktadır. Bu durum tarımsal üretimde arazi kullanım planlaması yapmanın önemini göstermektedir.

Şekil 4. Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyeti Haritası

Araştırma alanımızda 1. ve 2. sınıf araziler ovalık alanda toplanmıştır. Elbeyli ve merkez ilçede bu arazi sınıfı dağılışı gösterir. Arazinin meyilli olduğu, erozyona müsait 4. Sınıf araziler Musabeyli ilçesinde yoğunlaşmıştır (Şekil 4). 5. sınıf arazi araştırma sahamızda bulunmamaktadır (Tablo 2, Şekil 4).

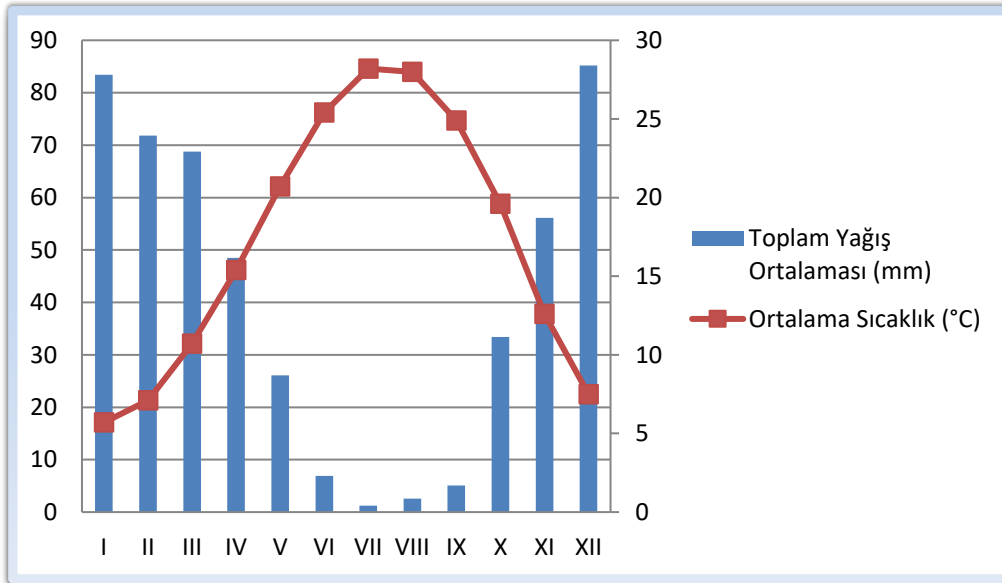

Tablo 2. Kilis İli Arazi Sınıfları Miktarı

Arazi Sınıfı	Hektar Alan
I. Sınıf Arazi	5,773
II. Sınıf Arazi	33,466
III. Sınıf Arazi	16,748
IV. Sınıf Arazi	17,875
VI. Sınıf Arazi	23,424
VII. Sınıf Arazi	40,294
VIII. Sınıf Arazi	3,620
Toplam	141,200

Tablo 2 incelendiğinde; 1. sınıf arazi 5,773 ha, 2. sınıf arazi 33,466 ha, 3. sınıf arazi 16,748 ha, 4. sınıf arazi 17,875 ha, 6. sınıf arazi 23,424 ha, 7. sınıf arazi 40,294 ha ve 8. sınıf arazi 3.620 ha kaplamaktadır. 2. ve 7. sınıf araziler daha fazla alan kaplar.

“Hava ve iklim, insan etkinliklerini, insanın refahını ve sağlığını çok değişik yollardan etkiler. Gerçekte, iklim insanoğlunun yaşama gereksinimlerini karşılayan kaynağın kendisidir. İnsanoğlu, yüzyıllar boyunca, barınaklarını, yiyecek ve enerji üretimlerini genel olarak iklim ve çevre koşullarıyla uyumlu bir yaşam tarzı yaratmak için düzenlemiş ve kendisini bu kaynağa uyarlamıştır” (Türkeş, 2000: 187). Araştırma alanımızda iklim, arazi kullanımı üzerinde önemli bir etmendir. Yarı kurak iklim şartlarının yaşandığı Kilis ilinde, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Akdeniz Bölgesi arasında geçiş konumunda bulunduğu, Karasal iklimden Akdeniz iklimine geçiş alanında yer alır. Nitekim Akdeniz ikliminin karakteristik tarım ürünü olan zeytinin araştırma sahasımızda yoğun olarak yetiştirilmesi tesadüfi değildir. Yıllık ortalama sıcaklık 17,2° C, yıllık ortalama yağış 489,1’dir(MGM, 2017).

Grafik 1. Kilis İli Yıllık Sıcaklık ve Yağış Grafiği (1959-2017)

Tarım ürünleri, sulak alanlar, çayır ve mera alanlarının arazideki kullanımı iklim koşullarına bağlı olarak değişim gösterebilmektedir. Arazi kullanımı planlaması, iklimin olumsuz etkilerini azaltabilmektedir. Sulamanın yapılamadığı yerlerde kuraklığa dayanıklı

ürünlerin tercih edilmesi, kuraklık nedeniyle sulak alanların azalması ve kurutulması yine çayır ve mera alanlarının kuraklık, yüksek sıcaklıklar ve diğer etmenler nedeniyle daralması arazi planlamasının önemini ortaya koyar.

3.2. Araştırma Sahasının Beşeri Özellikleri

Araştırma alanımız 1995 yılında il statüsü almıştır. 137 köy ile 4 ilçe merkezinden oluşan Kilis ili, nüfusun artmasına bağlı olarak 2000 yılından sonra yerleşim alanı olarak genişlemeye başlamıştır. 2011 yılında Suriye'deki iç savaş nedeniyle Kilis, önemli sayıda mülteci akınına uğramıştır. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 04.07.2019 tarihli bültenine göre (https://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik) il genelinde geçici koruma altında bulunan Suriyeli sayısı 116,062'dir. 2018 ADNKS'ne göre; ilin toplam nüfusu 142,541'dir. Suriyelilerin il nüfusuna oranı %81,42'dir. Suriyelilerin bir kısmı Elbeyli/Beşiriye ile Öncüpınar konteyner kentlerinde bir kısmı da şehir ve kırsal alanlarda yaşamaktadır. Öncüpınar ve Beşiriye barınma merkezleri tarım arazileri üzerine kurulmuştur. Ayrıca şehirde Suriyeliler nedeniyle konut sektörü temininde büyük sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu bağlamda araştırma sahasında var olan konut sıkıntısını gidermek için imara açılacak yeni yerlerin tarımarazileri olmamasına dikkat edilmelidir.

Tablo 3. Kilis İli 1990, 2000, 2018 Nüfusu

Yıl	Nüfus
1990	121,752
2000	114,724
2018	142,541

Kaynak: TÜİK, 2019

Araştırma sahasının nüfusu 1990 yılında 121,752, 2000 yılında 114,724 ve 2018 yılında 142,541'dir (Tablo3). 2000 yılı nüfusu 1990 yılı nüfusuna göre %5,77 azalmış, 2018 yılı nüfusu 1990 yılı nüfusuna göre %17,07, 2000 yılı nüfusuna göre de, %24,25 artış göstermiştir. Nüfusun artmasına bağlı olarak yeni yerleşim alanları kurulmuş, nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için sosyo-ekonomik faaliyetler artmış bunun sonucunda arazi kullanımında değişimler meydana gelmiştir.

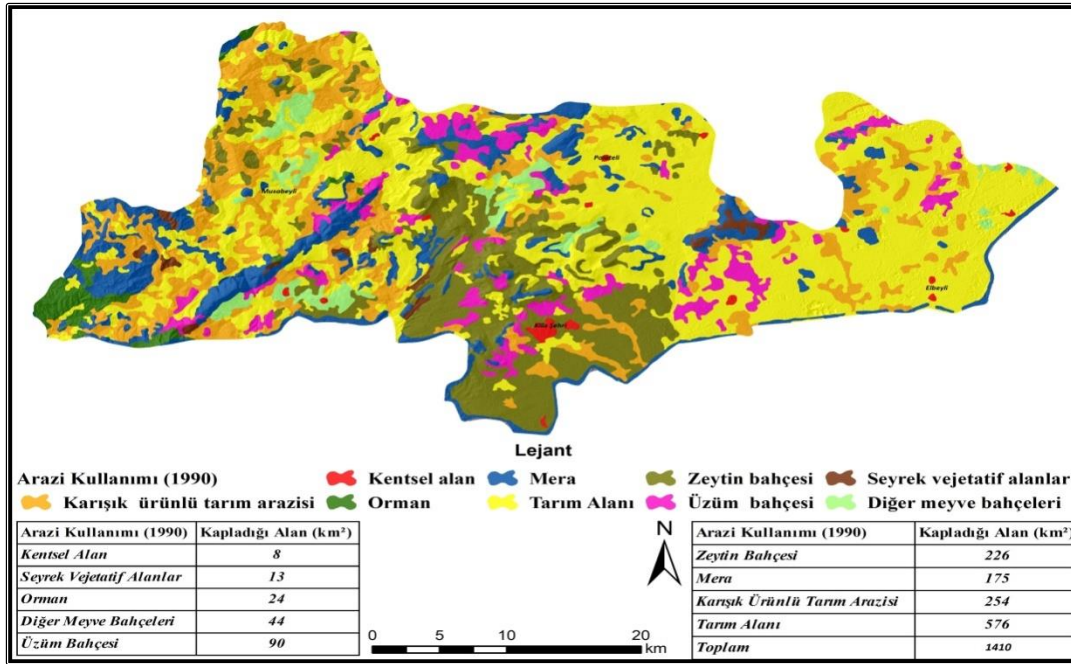
4. KİLİS İLİNDE ARAZİ KULLANIMI

4.1. 1990 Yılı Arazi Kullanımı

Tablo 4. Kilis İli 1990 Yılı Arazi Kullanımı Oranları

Arazi Kullanımı	Kapladığı Alan (km ²)	Oran (%)
Kentsel Alan	8	0,56
Seyrek Vejetatif Alanlar	13	0,92
Orman	24	1,70
Diğer Meyve Bahçeleri	44	3,12
Üzüm	90	6,38
Mera	175	12,42
Zeytin Bahçesi	226	16
Karışık Ürünlü Tarım Arazisi	254	18
Tarım Alanı	576	40,9
Toplam	1410	100

Şekil 5. Kilis İli 1990 Yılı Arazi Kullanım Haritası

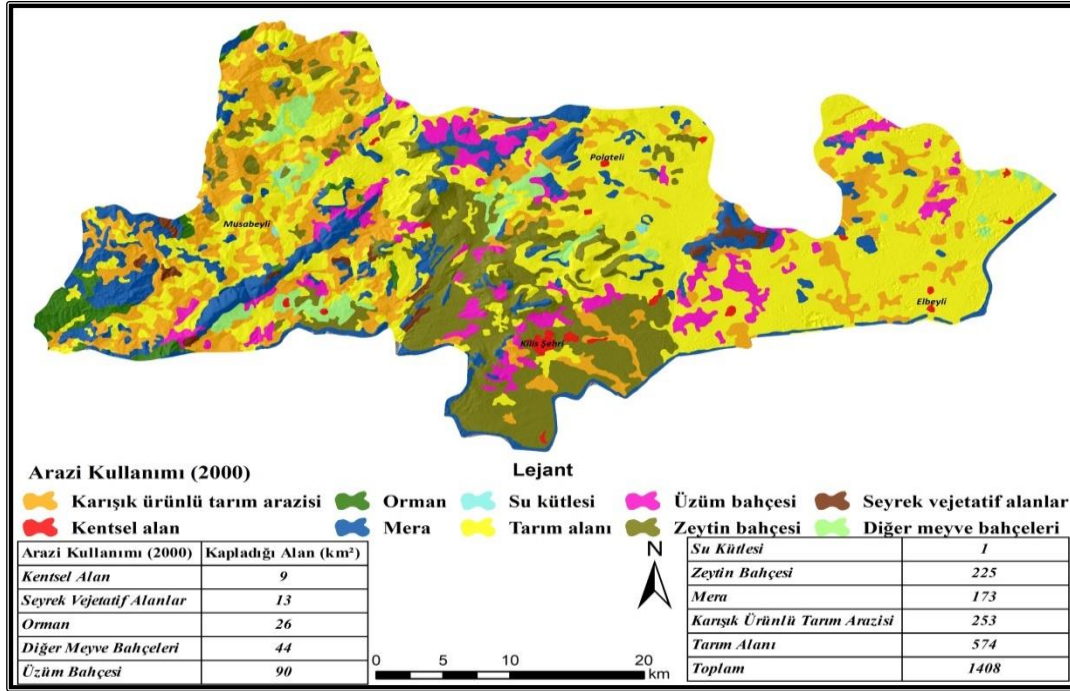

1990 yılında Kilis, Gaziantep iline bağlı ilçeydi. Sınırdaki yer almasından dolayı Suriye'yle olan sınır ticaretimizin bir kısmı Öncüpınar sınır kapısı üzerinden gerçekleşmekteydi. Ayrıca Suriye'den illegal yollarla getirilen mallar özellikle Kilis şehrinde önemli bir geçim kaynağıydı. 1990 yılı Kilis ilinin arazi kullanımına bakıldığında; toplam alan 1410 km² olarak hesaplanmıştır. 1990 yılında sulak alanlar üzerinde herhangi bir baraj olmadığından uydu görüntülerinde sulak alanlar görünmemiştir. Şekil 5 ve Tablo 4 incelendiğinde; arazi kullanımında %40,9 oran ve 576 km² ile tarla tarımı yapılabilecek tarım alanları oluşturur. Elbeyli ve Kilis merkez ilçe Mercidabık Ovası üzerinde yer aldıklarından geniş tarım alanlarına sahiptir. Musabeyli ve Polateli ilçeleri ise, engebeli arazi yapısına sahip olduklarından tarım alanları dağlık sahalarda kalan çöküntü alanlarında veya eğimin fazla olmadığı yamaçlar ile eteklerde parçalar halinde bulunmaktadır. Karışık ürünli tarım araziler 254 km² ile %18'lik alan kaplamıştır. Parçalar halinde görülen bu arazilerde karışık halde sebze ve meyveler yetiştirilmektedir. Musabeyli ve ilin batısında kalan sahalarda bu araziler dağılım göstermiştir. Zeytin bahçeleri araştırma alanımızın önemli bitkilerindedir. 1990 yılında 226 km² ile %16 alan kaplamıştır. İklim ve toprak koşulları zeytin bitkisi için uygun olduğundan yayılış alanı fazladır. Hayvancılık için önemli sahalarda olan meralar, 175 km²'lik alan kaplamaktadır. Ancak tarım alanlarının bir kısmı nadasa bırakıldığından veya bazı tarım ürünlerinin hasat dönemi geçtiğinden mera olarak görülebilmektedir. Üzüm bahçeleri 90 km² ile %6,38 alan kaplarken, araştırma sahasımızın önemli tarım faaliyetlerinden biri de bağcılıktır. 1944 yılında şarap üretmek amacıyla Kilis şehrinde devlet eliyle Tekel Suma Fabrikası kurulmuştur. Üretimi yapılan üzümler bu fabrikada işlenmekteydi. Üzüm bahçelerinin alanı merkez ilçede daha fazlaydı (Şekil 5). Bu alanlar dışında diğer meyve bahçeleri 44 km² ve %3,12'lik orana, orman alanları 24 km² ile toplam arazi içerisinde %1,70, seyrek vejetatif alanlar 13 km² ile %0,92'lik orana sahiptir. 1995 yılında Kilis'in ilçe olması nedeniyle kentsel alanlar 8 km²'lik alan kaplar. Buna göre 1990 yılında Kilis ilinde arazinin büyük bir kısmı tarım arazisi olarak değerlendirilmektedir. Tarla tarımının yanında zeytin, üzüm, sebze ve meyveler önemli ekim ve dikim alanlarına sahiptir.

4.2. 2000 Yılı Arazi Kullanımı

Şekil 6. Kilis İli 2000 Yılı Arazi Kullanım Haritası

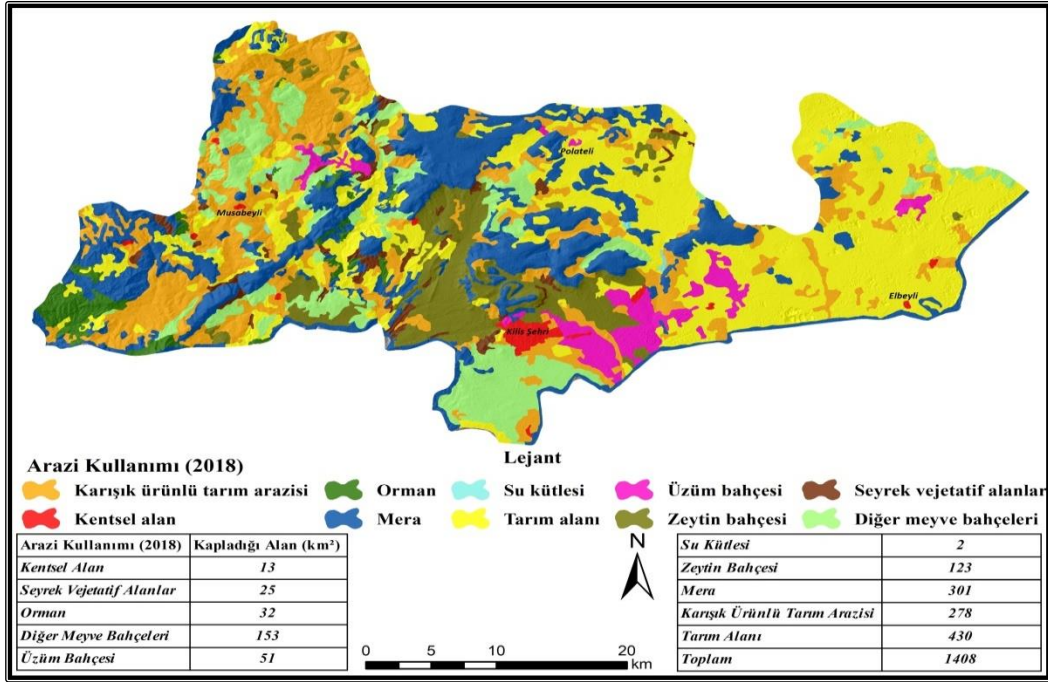
Tablo 5. Kilis İli 2000 Yılı Arazi Kullanımı Oranları

Arazi Kullanımı	Kapladığı Alan (km ²)	Oran (%)
Su Kütlesi	1	0,07
Kentsel Alan	9	0,64
Seyrek Vejetatif Alanlar	13	0,92
Orman	26	1,85
Diğer Meyve Bahçeleri	44	3,12
Üzüm	90	6,40
Mera	173	12,29
Zeytin Bahçesi	225	15,98
Karışık Ürünli Tarım Arazisi	253	17,97
Tarım Alanı	574	40,76
Toplam	1408	100

1995 yılında Kilis'e il statüsü kazandırılmış; Musabeyli, Polateli ve Elbeyli ilçe olarak Kilis iline bağlanmıştır. 2000 yılı arazi kullanımında 1990 yılına göre çok önemli değişiklikler olmamıştır. 1990 yılında 8 km² olan kentsel alan, 1 km² artarak 9 km²'ye yükselmiştir. Bunun dışında orman alanlarında 2 km²'lik artış, zeytin bahçelerinde 1 km²'lik azalma olmuştur. 2000 yılında sulak alanlar 1 km²'lik alanla toplam arazi içerisinde %0,07'lik alan kaplamıştır. Arazi kullanımında tarım alanı, karışık ürünli tarım arazisi, zeytin, mera ve üzüm bahçeleri oluşturmuştur (Şekil, 6, Tablo 5).

4.3. 2018 Yılı Arazi Kullanımı

Şekil 7. Kilis İli 2018 Yılı Arazi Kullanım Haritası

Tablo 6: Kilis İli 2018 Yılı Arazi Kullanımı Oranları

Arazi Kullanımı	Kapladığı Alan (km ²)	Oran (%)
Su Kütlesi	2	0,14
Kentsel Alan	13	0,92
Seyrek Vejetatif Alanlar	25	1,78
Orman	32	2,27
Üzüm Bahçesi	51	3,62
Zeytin Bahçesi	123	8,74
Diğer Meyve Bahçeleri	153	10,87
Karışık Ürünli Tarım Arazisi	278	19,75
Mera	301	21,37
Tarım Alanı	430	30,54
Toplam	1408	100

Kilis ilinde 2018 yılı arazi kullanımı 1990 ve 2000 yılına göre önemli değişimler yaşanmıştır. Baraj sayısının artmasına bağlı olarak sulak alanlar 2 km²'lik alana yayılmıştır. Nitekim 2018 yılında yapımı kısmen tamamlanan Yukarı Afrin Barajı tamamlandığında Kilis'in içme ve kullanma suyu problemini önemli ölçüde azaltacaktır. Bunun dışında Seve ve Sapkanlı Barajları, Üçpınar, Narlıca, Balıklı ve Konak Göletleri önemli sulak alanlardır. Bu baraj ve göletlerin bir kısmı tarımsal alanda sulama suyu temini sağlar. Kentsel alan 2000 yılına göre 4 km² artarak toplam arazi kullanımının %0,92'sini oluşturmuştur. Araştırma alanımızda 4 şehir bulunmaktadır: Kilis, Elbeyli, Musabeyli ve Polateli. En önemli kentsel alanı Kilis şehri oluşturmaktadır. Nüfus, kırsal alanlardan alınan göçlerle artmış, OSB'nin kuruluşunun

tamamlanmasıyla sanayi alanında ilerlemeler yaşanmış, 2007 yılında Kilis 7 Aralık Üniversitesi'nin kurulmasıyla kentsel gelişime olumlu yönde katkı sağlamıştır. Elbeyli şehri de, gelişime müsait bir konumdadır. Beşiriye'de Konteyner kent kurulduktan sonra Elbeyli ilçesinde Suriyeli sayısı artış göstermiştir. Musabeyli ve Polateli şehirleri ise, ilçe merkezi olmalarına karşın herhangi bir gelişim kaydetmemişlerdir. 2000-2018 yılları arasında yeni ormanlık alanların oluşturulmasıyla ormanlık saha 2000 yılına göre 6km² artmış, oransal olarak %1,85'den, %2,27'ye yükselmiştir. Ormanlık alanlar Bozkaya, Sabanlı, Belenözü köylerinin yer aldığı alanda yükseltinin de artmasına bağlı olarak yoğunluk göstermiştir. Seyrek vejetatif alanlar, insanların kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yetiştirdiği sebzeleri oluşturmaktadır. İl genelinde küçük parçalar halinde bu arazilere rastlanır. 2000 yılında 13 km² iken, 2018 yılında 25 km²'ye yükselmiştir.

Çalışma alanımızda 2018 yılında arazideki payı azalan alanlardan biri de, üzüm bahçeleridir. Tekel Suma Fabrikası'nın özelleştirilmesi ve 2013 yılında tamamen kapanması ayrıca ziraatla uğraşanların zeytin, antepfıstığı gibi ürünlere yönelmesi homojen üzüm bahçeleri alanının azalmasına neden olmuştur. 2000 yılında 90 km²'lik alan kaplayan üzüm bahçeleri %43,33 azalarak, 51 km²'ye düşmüştür.

Zeytin bahçeleri 2000 yılında 225 km² ile arazide önemli alana sahipti. 2018 yılında %45,33 azalarak 123 km²'ye inmiştir. Zeytin bahçeleri azalmış gibi görülse de, arazi çalışmalarında yerinde yapılan gözlemlerde, zeytin yetiştirilen alanların arttığı tespit edilmiştir. Zeytin ağaçları ile diğer meyveler karışık bir şekilde yetiştirildiğinden, 2000 yılında 44 km² olan diğer meyve bahçelerinin alanı 2018 yılına gelindiğinde 153 km²'ye yükselmiştir (Foto 1).

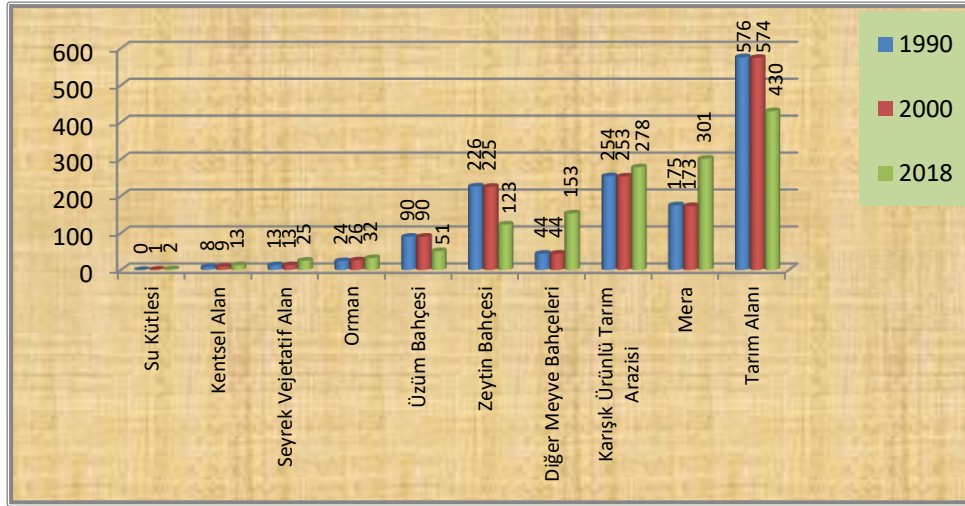
Foto 1. Kaynaklı Köyü/ Karışık Şekilde Zeytin ve Üzüm

Karışık ürünlü tarım arazisi 2000 yılında 253 km² iken, %9,88 artarak 2018 yılında 278 km²'ye yükselmiştir. Bu sahaların arazi kullanımındaki oranı %19,75'tir.

Tarla tarımı yapılan arazilerle mera alanları birbirini tamamlar niteliktedir. Araştırma alanımızda 2000 yılında mera alanları 173 km² olsa da, bu oranın içerisinde hasat mevsiminden dolayı tarım alanlarının olduğunu daha önce belirtilmiştir. Nitekim 2000 yılında 574 km² olan tarım alanı, 2018 yılında 430 km²'ye düşmüştür. Aynı şekilde 2000 yılında 173 km² olan mera alanları 301 km²'ye yükselmiştir. Bu duruma göre; tarım alanlarının bir kısmı hasat sonrası boş kaldığından mera olarak görülmektedir.

Grafik 2. Kilis İli 1990, 2000, 2018 Arazi Kullanımı Değişimi

Grafik 2 incelendiğinde; 2018 yılında en önemli değişimlerin başında kentsel alan gelmektedir. 1990 yılına göre kentsel alan %62,5 artmıştır. Diğer meyve alanlarının artmasında antepfıstığı yetiştiriciliği de etkili olmuştur. 1990 ve 2000 yıllarında 44 km² olan bu arazi grubu, zeytin ağacıyla birlikte başka meyvelerin yetiştirilmesiyle beraber alanı %247 artmıştır. Ağaçlandırma çalışmaları sonucu orman alanlarında bir miktar artış olmuştur. 1990 yılında 24 km², 2000’de 26 km² ve 2018’de 32 km²’ye yükselmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Kilis ilinin 1990, 2000 ve 2018 yıllarına ait genel arazi kullanımını gösteren haritalardan yararlanarak arazi kullanımında meydana gelen değişimler incelenmiştir. 1990’dan 2000 yılına kadar geçen süreçte arazi kullanımında önemli değişiklikler olmadığı tespit edilmiştir. Kentsel alan ile orman alanlarında nispeten artış olmuştur. Kilis’in 1995 yılında il statüsüne kavuşturulması 2000 yılına kadar olan süreçte kentsel alanın 1 km² genişlemesini sağlamıştır. 1990 yılına kadar sulak alanlar üzerinde herhangi bir baraj yapılmamasına rağmen, 2000 ve 2018 yılları arasında sulak alanlar üzerinde barajlar yapılmaya başlanmıştır. Barajlar ve buna bağlı olarak yapılan göletler tarımsal üretime katkı sağlamıştır.

Diğer meyve bahçeleri 1990 ve 2000 yıllarında 44 km² iken, 2018 yılında 153 km²’ye yükselmiştir. Zeytin ile beraber antepfıstığı, üzüm, nar, badem, erik gibi meyveler yetiştirilmeye başlanmış böylece çeşitlilik artmıştır.

2000-2018 yılları arasında arazi kullanımında önemli değişimler yaşanmıştır. Tarımsal alanlar yoğunluğunu korumakla birlikte kentsel alan 4 km² artmıştır. 2011 yılından sonra Suriyeli mültecilerin kitlesel göçlerle Kilis’e yerleşmeleri sonucu iki geçici barınma merkezi(Konteyner Kent) inşa edilmiştir. Aynı zamanda şehirlerde kiralık konut bulmak neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Bu durum önümüzdeki yıllarda kentsel alanların daha fazla genişleyeceğini göstermektedir. Kilis Valiliği ile Belediyesi’nin bu konuda acil önlem almaları gerekmektedir. Özellikle de şehirlere yakın verimli tarım alanlarının imara açılmaması önem arz eder.

Sonuç olarak; araştırma sahasında tarım alanları en önemli arazileri oluşturur. Tarla tarımının yanında çeşitli sebze ve meyveler yetiştirilebilmektedir. Zeytin ve üzüm bahçeleri 1990 ve 2000 yıllarında homojen şekilde yetiştirilirken, 2000 yılından sonra diğer meyvelerle beraber karışık bir şekilde üretilmeye başlanmıştır. Suriye’deki iç savaşın gelecekte sona ermesi, Kilis ilinin gelişimine olumlu katkı sağlayacaktır. Suriye’nin inşa sürecine başladığında

sınır ticareti savaş öncesi duruma gelecektir. Bu nedenle,Suriye'nin önemli bir pazar alanı olacağı öngörüldüğünden tarım alanları korunarak, tarımsal üretim artırılmalı ve tarıma dayalı sanayiye daha fazla yatırım yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, F. (2014). *Kentsel Gelişme İle Ulaşım Etkileşimi: Adana Örneği*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- BAŞAYİĞİT, L. (2004). CORINE Arazi Kullanımı Sınıflandırma Sistemine Göre Arazi Kullanım Haritasının Hazırlanması: Isparta Örneği. *Tarım Bilimleri Dergisi*, 10(4), 366-374.
- DİSPERATİ, L., & VİRDİS, S. (2015). Assessment of land-use and land-cover changes from 1965 to 2014 in Tam Giang-Cau Hai Lagoon, central Vietnam. *Applied Geography*(58), 48-64.
- DOĞAN, M. (2013). Türkiye Sanayileşme Sürecine Genel Bir Bakış. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 211-231.
- GÖZENÇ, S. (1980). Arazi Kullanma "Land Use" Haritalarında Standardizasyon ve Türkiye için Bir Öneri. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*(23), 37-46.
- GÜLERSOY, A. E. (2014). Yanlış Arazi Kullanımı. *Elektronik Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 1(2), 49-128.
- GÜLTEKİN, E., & ORTAÇEŞME, V. (1996). *Land Degradation in Adana City Withi a Historical Perspective*. Adana: Çukurova University.
- KALELİOĞLU, E. (1971). Gaziantep Yöresinin Fiziki Coğrafyası. *AUDTCF Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 140-204.
- MGM. (2017). *Kilis İli Uzun Yıllar Tüm Parametreler Bülteni (1960-2017)*. Ankara: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.
- ÖZÇAĞLAR, A. (1994). Çarşamba Ovası ve Yakın Çevresinde Araziden Faydalanma. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 93-128.
- SARI, H., & ÖZŞAHİN, E. (2016). CORINE Sistemine Göre Tekirdağ İlinin AKAÖ (Arazi Kullanımı/Arazi Örtüsü) Özelliklerinin Analizi. *Alinteri Ziraat Bilimler Dergisi*(30), 13-26.
- SERTKAYA DOĞAN, Ö. (2018). Nüfus Coğrafyası. Ö. Sertkaya Doğan, & M. Doğan içinde, *Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* (s. 27-54). Ankara: Pegem Akademi.
- TUNCEL, M. (2002). "Kilis" Maddesi. *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 26, s. 5-8). içinde
- TUNÇDİLEK, N. (1985). *Türkiye'de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü.
- TÜMERTEKİN, E., & ÖZGÜÇ, N. (2012). *Ekonomik Coğrafya Kalkınma ve Küreselleşme*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- VERBURG, P. H., VAN DE STEEG, J., VELDKAMP, A., & WILLEMEN, L. (2009). From land cover change to land function dynamics: a major challenge to improve land characterization. *ournal of environmental management*, 90, 1327-1335.

Çevrimiçi Kaynaklar

- 1-<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/> (Erişim tarihi: 20.05.2019)
- 2-https://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tar: 05.07.2019)